

HISTÓRIA: Ako ukrajinskí esesáci čistili Slovensko

- CZ24 News | 19. srpna 2022

UKRAJINA/SLOVENSKO: Na Ukrajine v minulých dňoch znovu oslavovali veteránov divízie SS Galícia, ktorú nacisti svojho času nasadili proti slovenským povstalcům. Vo Lvove sa uskutočnil na ich počesť už tradičný "pochod výšiviek" a v Odeze sa dokonca rozhodli postaviť bývalým esesákom pamätník.

Foto: archív

V divízii SS Galizien boli velitelia Nemci a mužstvo Ukrajinci.

Mimoriadne aktivity vyvíja v tomto smere ultranacionalistická strana Svoboda. Jej predstaviteľ Vasil' Sidorok nedávno vyhlásil: „Našou svätou povinnosťou je úspešne završiť vec príslušníkov divízie Halič a nastoliť v ukrajinskom štáte ukrajinský poriadok a spravodlivosť.“

V Ivanofrankovsku presadili poslanci mestskej rady za Svobodu zvýšenie mesačného príplatku k dôchodkom veteránom esesáckej divízie na 500 hrivien. Podobné príplatky už vyplácajú bývalým esesákom vo Lvove a v Ternopoli, čo sú ďalšie centrá niekdajšej východnej Haliče.

Ukrajinskí ultranacionalisti však žiadajú, aby „vlasteneckým esesákom“ vzdávali hold aj ústredné štátne orgány – nielen regionálne – ako sa už stalo v Pobaltí. Tvrdia, že vojaci 14. granátickej divízie SS Galizien (1. ukrajinskej) bojovali predsa proti „najväčšiemu nepriateľovi európskych národov – moskovskému bolševizmu“.

O tom, že bojovali po boku hitlerovských hrdlořezov, že na Slovensku ich nemecké velenie nasadilo do prvej línie proti tunajším antifašistom a že majú na svedomí aj životy nevinných civilistov, oslavné prejavy vytrvalo mlčia.

Alebo fakty o tom popierajú ako údajné výmysly neprajníkov...

Hitler im mal dať slobodu

Spýtali sme sa historika Stanislava Mičeva, riaditeľa Múzea SNP, čo si o tom všetkom myslí. „Pre nás je každý spojenec nacistického Nemecka neprijateľný,“ odpovedá. „Nie je čo prehodnocovať, výsledky historického výskumu hovoria jasnou rečou: divízia Halič sa výrazne podieľala na potláčaní Slovenského národného povstania, pričom jej príslušníci sa dopúšťali teroru a represálií vrátane vražd, vypaľovania dedín a osád.“

Foto: archív

Jednotka Haličanov vychádza z kostola v Čadci.

Pre súčasníka je však ťažko pochopiť, ako sa sem pred 68 rokmi dostali ukrajinskí vojaci, keď ich krajina bola vtedy takisto okupovaná nemeckými jednotkami. A v slovenských horách nebolo v tom čase ničím zvláštnym stretnúť partizána ukrajinskej národnosti. Bojovali teda aj proti svojim?

Vec si žiada bližšie vysvetlenie. Nemeckí fašisti našli vo všetkých okupovaných krajinách „quislingov“, ľudí ochotných s nimi kolaborovať. Často na ich vlastnú žiadosť zakladali ozbrojené jednotky z tamojších dobrovoľníkov, podriadené nemeckému veleniu, ktoré sa potom zúčastňovali po boku wehrmachtu ťaženia na východnom fronte.

V nacistickej propagande sa okamžite zúročila najmä účasť príslušníkov slovanských národov v takýchto jednotkách. Veď nacisti iba podporili ich boj za štátnu samostatnosť a proti nadvláde bolševikov z Moskvy, všakáno! Hitlerove plány na zotročenie alebo ponemčenie týchto národov po

ovládnutí „východného priestoru“ Treťou ríšou zostávali zatiaľ v tajnosti.

Osobitnú kapitolu tohto letopisu predstavuje vznik a pôsobenie cudzineckých divízií zbraní SS. Aj v tomto prípade išlo o elitné oddiely, považované za predĺženú ruku nacistickej strany a „osobnú stráž“ Adolfa Hitlera. Jednotky mali okrem obvyklých vojenských aj špeciálne úlohy, preto ťažisko ich formovania spočívalo na výbere, a nie náboře.

Aj divízia SS Halič vznikala v apríli až júni 1943 s Hitlerovým súhlasom a na základe priameho rozkazu Heinricha Himmlera. Prekvapujúco sa však do nej prihlásilo až 80-tisíc dobrovoľníkov, prevažne Ukrajincov gréckokatolíckeho vyznania z oblasti Haliče.

Historici to pripisujú úspešnej agitácii, ktorá vstup do divízie vysvetľovala ako prvý krok k založeniu samostatnej Ukrajiny.

Z prihlásených vybrali asi 14-tisíc vojakov pre zamýšľanú pešiu divíziu. Z ostatných vytvorili niekoľko policajných plukov, ktoré nasadili do protipartizánskych akcií na ukrajinskom či poľskom území.

V samotnej divízii SS Galizien boli dôstojníkmi a poddôstojníkmi väčšinou Volksdeutschen z Haliče a Podkarpatskej Rusi. Všetky významnejšie posty zastávali Nemci.

Aj prvým veliteľom divízie bol Nemec, brigadeführer SS a generálmajor Walter Schimann. Po ňom prevzal žezlo muž tých istých hodností Fritz Freitag, ktorý velil divízii až do 15. novembra 1944.

Po takmer ročnom výcviku (čiastočne prebiehal aj v českom Benešove) divíziu nasadili na východný front. Krst ohňom však pre ňu dopadol katastrofálne. V júli 1944 sa dostala pri ukrajinských mestách Brody a Ternopol' do obklúčenia jednotkami Červenej armády, z ktorého sa podarilo prežiť len asi 3-tisíc mužom.

Divíziu museli stiahnuť z frontu a potom niekoľko týždňov ju Nemci reorganizovali a dopĺňali predovšetkým náhradným výcvikovým granátnickým plukom a absolventmi poddôstojníckych kurzov.

Napokon 22. septembra 1944 vydalo Hlavné veliteľstvo úradu SS rozkaz presunúť obnovenú divíziu na Slovensko.

Obsadzovali Banskú Bystricu

Treba vari pripomenúť, že v tom čase už tri týždne trvalo národné povstanie a slobodné povstalecké územie len ťažko odolávalo presile okupačných nemeckých vojsk.

V ukrajinčine vyšli spomienky majora Wolfa-Dietricha Heike, bývalého dôstojníka divízie SS Galizien, ktorý opisuje jej pôsobenie na Slovensku viac-menej ako selanku.

„Povstanie inšpirované bolševikmi a podporované málopočetnými nacionalistami bolo od samého začiatku odsúdené na neúspech,“ píše Heike. „Základnou úlohou našej divízie bola ochrana železničnej trate Ružomberok – Žilina, ktorá mala strategický význam.“

Vzťahy príslušníkov Galizien a miestneho obyvateľstva vraj boli priam ukázkovo dobré. „Zrejme aj vďaka spoločnému slovanskému pôvodu a podobnosti jazykov,“ dodáva.

Autor sa však len okrajovo zmieňuje o bojových skupinách divízie Wildner a Wittenmayer, ktoré sa zúčastnili aj na záverečnej ofenzíve proti povstalcovi a na nadväzujúcich protipartizánskych akciách v horách.

Podľa zistení Karola Fremala, profesora dejín na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, skupinu

Wildner tvorilo 900 vojakov a dôstojníkov. Pozostávala z troch peších rôt, z jednej ťažkej roty vyzbrojenej guľometmi a granátometmi i z čaty ľahkého delostrelectva. Skupine velil obersturbannführer Karol Wildner, ktorý predtým ako karpatský Nemec slúžil v hodnosti vyššieho dôstojníka v slovenskej armáde.

Foto: archív

Pohreb príslušníka divízie SS Galizien v Lietavskej Lúčke, január 1945.

Aj podľa vojenských historikov sa Kampfgruppe Wildner vyznačovala vysokou pohyblivosťou a kvalitnými automatickými zbraňami. Spolu s bojovou skupinou SS Schill (tá však nepatrila do divízie Halič) obsadila Zvolen a medzi prvými vstúpila do Banskej Bystrice. Zúčastnila sa aj na vojenskej prehliadke na tamojšom námestí 30. októbra 1944, kde víťazov pozdravil sám prezident Jozef Tiso.

Ďalšia bojová skupina Ukrajincov, ktorej velil SS-Sturmbannführer Fridrich Wittenmayer mala 1 300 vojakov a dôstojníkov (tri zosilnené prápory). Jej jednotky napríklad v polovici októbra 1944 „čistili od povstalcov priestor v okolí Liptovskej Porúbky a Kráľovej Lehoty“ (podľa hlásenia veliteľa).

Ako takéto „čistenie“ v praxi vyzeralo, ukazujú zistenia ďalšieho slovenského historika Jána Stanislava.

Moslimovia to neboli. Ani Nemci

Komando z Wittenmayerovej skupiny sa s najväčšou pravdepodobnosťou podpísalo 30. októbra 1944 pod vypálenie obce Kvačany (severozápadne od Liptovského Mikuláša). Jej obyvateľstvo obvinili z podporovania partizánov. Počas priamej delostreleckej palby na dedinu úplne zhorelo 11 domov, zahynuli traja občania a viacerí boli zranení.

Heike vo svojich pamätiach namieta, že Haličanom sa pripisujú činy, ktorých sa dopustili iné jednotky. Menuje brigádu SS Dirlewagner, zloženú z trestných rôt a vedenú neschopným veliteľom. A potom, postihnutí ľudia si vraj mohli pomýliť ukrajinských esesákov s mužmi z moslimského pluku SS, ktorému velil istý Harun Al-Rašid.

Postihnutí však počuli slovanskú reč, nie nemeckú či arabskú...

V neprospech svedectva Heikeho hovorí tiež prípad v ďalšej liptovskej obci Smrečany, kde sa hneď 28. októbra 1944 na mieste činu ukázalo, že ho má na svedomí trestná výprava skupiny Wittenmayer .

Výprava nasledovala tri dni po poprave nemeckého delostrelca partizánmi zo Žiarskej doliny. Haličania obklúčili obec a začali na ňu páliť z diel a mínometov. Potom do Smrečian vnikli spolu s príslušníkmi pohotovostného oddielu HG z Piešťan. Chceli popraviť každého desiateho muža, ale privolaným zástupcom okresného úradu v Liptovskom Mikuláš sa ich podarilo od zámeru odradiť.

Pri ostreľovaní obce však už zahynuli štyria ľudia vrátane polročného chlapca, siedmi boli zranení. Sedemnást domov zhorelo do tla, ďalšie boli poškodené.

Ešte predtým vyčíňali „protiteroristické“ komandá Haliče na Kysuciach. V Plešivej, Radoštke, Starej Bystrici či v osade Ústredie zostali po nich zastrelení civilisti a zhoreniská.

Po potlačení Povstania divízia prešla ďalšou reorganizáciou. Vytvorila tri samostatné bojové skupiny, ktoré potom bojovali proti osloboditeľským vojskám sovietskej a rumunskej armády.

Koncom januára 1945 divíziu premiestnili do dolného Štajerska, aby sa neskôr zúčastnila na bojoch proti juhoslovanským partizánom na území dnešného Slovinska.

O dva mesiace neskôr prijala nový názov – 1. divízia Ukrajinskej národnej armády a už pod ukrajinským velením ustúpila do britskej okupačnej zóny. Na hraniciach Talianska a Rakúska sa vzdala Britom.

Väčšina jej príslušníkov mala šťastie. Pochádzali totiž z tej časti Ukrajiny, ktorá pred začatím druhej svetovej vojny nepatrila ešte ZSSR, ale Poľsku. Preto na rozdiel od vlasovcov nepodliehali násilnému vydaniu sovietskej strane. Ako poľskí občania po vojne emigrovali do Veľkej Británie, USA a Argentíny.

Mimochodom, mnohí Slováci si Haličanov dlho mýlili práve s vlasovcami...

A žijú si ďalej, ak nepomreli

Pred desiatimi rokmi sa z podnetu Gevilla Jannera, člena Snemovne lordov, začalo vyšetrovanie kauzy bývalých ukrajinských esesákov na Britských ostrovoch. Údajne ich tam vtedy žilo ešte 1 200.

Tamojšia televízna stanica ITV odvysielala predtým dokument, podľa ktorého by sa mala divízia SS Galizien – a policajné pluky SS, ktoré vznikli ako vedľajšie produkty pri jej formovaní – zodpovedať za viaceré masakry v Poľsku, na Slovensku a v Slovinsku.

Je zrejmé, že na masakre v Hute Pienackej, kde zahynulo okolo 800 Poliakov a Židov, sa mohli podieľať jedine Ukrajinci z policajného pluku, a nie samotnej divízie, lebo tragédia sa stala ešte vo februári 1944. Mnohí policajti však dopĺňali divíziu v rámci jej reorganizácie po neúspešnom boji s jednotkami Červenej armády a teraz by niektorí mohli ešte žiť vo Veľkej Británii...

Vyšetrovanie však išlo do stratena. Ako vyhlásil neskôr zástupca Wiesenthalovho strediska vo Viedni, práve v prípade Veľkej Británie je pátranie po vojnových zločincoch, tobôž ich vydanie do zahraničia, mimoriadne zložité.

[ZDROJ](#)